

**DÎVÂNÜ LÜGÂTİ’T-TÜRK’TE KULLANILAN HAYVAN ADLARININ
CİNS (TÜR) BAKIMINDAN SINIFLANDIRILMASI**

1.1. Kuşlar

añ Yağı ilaç olarak kullanılan bir kuş. [Yağı avuca sürüldüğü zaman elin öbür tarafından çıkar.]

añıt Angut, ördeğe benzer kırmızı renkli bir kuş

aya yersgü Yarasa. [Çigil lehçesi.Bazıları bunu yarısa diye adlandırır.]

bağırlak Bağırtlak.

bala Kuş yavrusu; genel olarak hayvan yavrusu.

balıkçın Balık avlayan beyaz bir kuşun adı.

baybayuk Nağmeleriyle coşku veren, ağaç dallarına asılı şekilde, zenbile benzer yuva kuran bir kuş.

bitmül Dârifülfül.

boz kuş Bozkuş (Akdoğan).

budursın Bildircin.

çagrı Çakır kuşu.

çekik Kayalıklarda yaşayan, serçeye benzer alacalı bir kuş.

çulık Üveyik büyüklüğünde alacalı bir su kuşu.

çumguk Ayak tüylerinde beyaz lekeler olan karga, alakarga.

çumuk Oğuzlarda, ayak tüylerinde beyaz lekeler olan karga, alakarga.

il kuş Akbaba.

karkuş Karkuş.

karkuş Tavşancıl.

karga Karga.

kargılaç Kırlangiç.

karguy Atmaca.

karlıgaç Kırlangiç.

kaşgalak Ördekten küçük bir tür su kuşu.

kāz Kaz.

keklik Keklik.

kekük Kerkenez, kemiği aşk için hazırlanan büyüde kullanılan bir kuş.

kıl kuşruk Kilkuyruk. [Ördeğe benzer bir kuş. İlbaharda gelir. Beyler onu birbirlerine hediye ederler.]

kıl kuş Kilkuyruk.

kırguy Atmaca.

kız kuş Renk bakımından ispinoza benzeyen bir kuş.

koburga Baykuş.

korday Kuğu.

kök topulgan Bildircin türünden bir kuş.

köti kızlak Kaya kuşu.

közkünek Şahine ve kertenkeleye benzer bir kuş

kuşgaç Serçe.

kuzgun Kuzgun.

lâçın Şahin. [Yırtıcı kuşlardandır.]

ördek Ördeğe benzer su kuşları.

sagızgan Saksağan.

sagızgan Saksağan.

sanduvaç Bülbül.

seçe Oğuzcada serçe.

semürgük Balasagun lehçesinde bülbüle benzer bir kuş.

sıgırçık/sıgırçuk Sığırçık.

sondilaç Çalı kuşu.

suñkur Yırtıcı kuşlardan birinin adı, sungur.

süglin Sülün.

süwlin Sülün.

tartar Kumruya benzer bir kuş.

teñilgüç Oğuzcada çaylak.

teñilgün Diğer Türklerin dilinde çaylak.

tewe kuş Deve kuşu.

tođ Toy kuşu.

togrıl Yırtıcı kuşlardan biri. (Çakırdoğan, Tuğrul

torigā Tarla kuşu, toygar.

turna Turna.

turumtay Yırtıcı ve avcı kuşlardan biri.

ular Erkek keklik.

us Akbaba, kerkes kuşu.

ügi Türklerde ve Kıpçaklarda baykuş.

ühi Baykuş.

üpgük Çigil lehçesinde hüdühüd, çavuş kuşu.

üpüp Hüdühüd, çavuş kuşu.

ürüñ kuş Akdoğan.

yaba kulak Yabaku ve Yemek lehçesinde baykuş.

yarısa Yarasa.

yun kuş Tavus kuşu.

1.1. Binek ve Yük Hayvanları

ağgır Atın erkeği, aygır.

āk at Türklerde (ölçünlü Türkçede) kır at. [Türklerde at için kullanılarak “kır at” anlamında āk at denir.]

ala at Alaca renkli at.

arkun Yabani aygırla ehlî kısıraktan doğan at, küheylan.

[Yarıştta en iyi koşan attır.]

atan İğdiş edilmiş deve.

aygır Aygır.

bĩ Türklerde kısırak.

botu Deve yavrusu.

botuk Memeden kesilmiş deve yavrusu.

azıglıg Dişi çıkmış at, dişi yeni çıkmış hayvan.

boymul Boynunda ak olan at vb.

bugra Erkek deve.

bulak at Geniş sırtlı, kısa boylu at.

bul at Ayağında halka şeklinde beyazlık bulunan at.

çilgü Kızıl doru.

çuwga Hızlı posta ulaklarının yolda aldığı ve sonrakini

buluncaya kadar bindiği at.

eşek Eşek.

eşgek Eşek.

eşyek Eşek.

ıkılaç Küheylan.

ingen Dişi deve.

kaşga (at, koy) Vücudu siyah, başı beyaz (koyun), gözlerinin çevresi siyah, yüzü beyaz olan (at, deve vb.)

kısır Kısarak.

kısarak Kısarak.

kızgul Kül rengi ile alaca arasında donu olan (at)

köş at Hükümdarın yanına koşulan at.

kölük Yük hayvanı.

körpe Zamanından sonra deve yavrusu.

kuba at Doru ve sarı arasındaki at.

kulan Yabani eşek.

kulnaç kısarak Doğurmak üzere olan kısarak.

munduz yoriga at Yorga yürüyüşten başka yürüyüş bilmeyen at.

oy at Yağız at.

ozuk Yarışta vb. şeylerde öne geçen (at).

ög at Dört yaşını geçmiş at.

özlük Üzerinde karar kılınan at.

salga at Taşkın at.

şaş at Ürkek at.

sıp İki yaşına girmiş olan sıpa; iki yıllık at.

teve Oğuzlarda deve.

tewe Deve.

tıg at Kula ile doru arası at.

tış at Akıtması, gözünün ön kısmına kadar olan at.

tokum Kesimlik at.

torug/torig Doru (at vb.)

torum Sütten kesilmiş ve annesi hamile olan deve yavrusu.

torumlug Deve yavrusu olan (kişi).

töküz Alnında beyazlık olan, akıtmalı (at vb.).

ugar at Alnı beyaz olan at.

ugar bul Alnında ve ayağında beyaz olan at.

ügürlüg adgır Kısrakları olan aygır.

yabıtak Üzerinde eyer veya örtü olmayan, çıplak (at).

yügrük at Yarış atı.

1.1. Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvanlar

azma koç.

baldır kozi Doğurma zamanının başlangıcında doğan kuzu.

bogrul Boğazında beyazlık olan (koyun)

boymul Boynunda ak olan koyun vb.

buzagu Buzağı.

çepiş Altı aylık keçi yavrusu.

eçkü Keçi.

erkeç Erkeç.

ingek İnek.

keçi Oğuzcada keçi.

koç Koç. [Oğuzcadır.]

koçnar Koç.

kön Argu lehçesinde koyun.

kozi Kuzu.

körpe Zamanından sonra doğan kuzu, buzağı.

mama Harman yerindeki kılavuz öküz. [Bu da öküzler arasındaki öküzdür ki harman dövülürken diğer (öküzlerin) hepsi bunun etrafında döner.]

man yaşlıg köy Dört yaşını geçen koyun.

op Argu lehçesinde, harman yerindeki kılavuz öküz.

öküz Öküz.

sıgır Sığır.

sokar köy Boynuzsuz koyun.

suw sıgırı Su sığırı, camız, manda.

şutı Genç koyun.

teke Teke.

toklı Altı aylık kuzu.

tokum Kesimlik hayvan.

torpı Buzağı.

tüge İneğin, iki yaşına gelmiş erkek yavrusu.

ud/ud Çigil lehçesinde sığır, öküz.

yilkı Büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar.

1.1. Balıklar ve Suda Yaşayan Diğer Hayvanlar

baka Kurbađa.(Anura)

balık Balık.

başgan 20-45 kilo ağırlığında büyük balık.

çapak Türk gölünde bulunan küçük bir balık türü.

kamıçak İribaş. (Kurbađa kurtçuğu)

kiş Samur. (Martes zibelilina)

kunduz Kunduz.[Su köpeđidir.]

teđiñ Samur. (Martes zibelilina)

yeñgeç Oğuz lehçesinde yengeç.

1.2. Kümes Hayvanları

ördek Ördek.

takagu Horoz ve tavuđun genel adı.

takagun Horoz.

takuk Türkmen lehçesinde tavuk.

1.1. Yaban Hayvanları

adgırak Ön ayaklarından biri veya ikisi beyaz olan dağ tekesi.

alañır Bir tür sıçan; aktavşan.

apa Kıpçak lehçesinde ayı.

aplan Sıçan cinsinden bir hayvan.

ār böri Sırtlan.

argun Yarım arşın uzunluğunda vücudu olan bir sıçan türü.

arkar Dağ keçisi. [Boynuzundan bıçak sapı yapılır.]

arслан Aslan.

ayıg Oğuz, Kıpçak ve Yağma lehçelerinde ayı.

āz As, kakım.

bĩçin Maymun.

böri Kurt, börü.

burslan Pars–arслан ile birlikte kullanılır.

buzagu tılı Küçük bir fare türü

çekün Ada tavşanı yavrusu.

çoçuk Domuz yavrusu.

enük Aslan, sırtlan, kurt yavrusu.

esri Kaplan.

karsak Karsak.

kelegü Jerboa, keseli fare. Tarla faresi büyüklüğünde sıçrayıcı bir kemirgen.

keyik Yabani hayvan (vahş), av hayvanı (sayd), herhangi bir hayvanın vahşisi (geyik, kaban, dağ keçisi vb. hayvanlar)

keyik Geyik, ceylan.

kotuz Yabani öküz.

kösürge Sıçanlardan bir tür.

kösürgen Bir tür köstebek.

kur baka Kara kurbağası.

kurt Oğuzlarda (yırtıcı) kurt.)

küzen Kuş ve köstebek avlamak için kullanılan sıçan cinsinden bir hayvan.

merdek (Ayı, domuz vb..) yavrusu.

sarsal Samura benzer küçük bir hayvan, sansar.

sıçgan Fare, sıçan.

sugur Dağ sıçanı.

sugur Ada tavşanı.

sukak Ak geyik.

tañıl keyik Ön bacaklarında çizgiler olan ceylan vb. hayvanlar.

tawışgan Tavşan. (*Lepus europeus*)

teke Geyiklerin erkeği.

tilkü Tilki.

toña Filleri öldüren bir tür pars.

toñuz Domuz.

yagan Fil.

yamlan Bir çeşit sıçan.

yañan Fil.

yarpuz Yılan öldüren bir hayvan, firavun faresi.

1.1. Sürüngenler

ajlañ Kertenkele.[Oğuzcada kertenkele.]

alavan Timsah.

boynak Kertenkele.

böke Büyük yılan.

ingek Oğuzcada kaplumbağanın dişisi.

keler Kertenkele.

keslinçü Başı küçük, kuyruğu uzun büyük keler

müñüz baka Kaplumbağa.

neg Timsah.

neg yılan Yılan.

ok yılan Kendisini insan ve başkasının üzerine fırlatan yılan.

sögan yılan Büyük fakat zararsız yılan.

yılan Yılan.

1.2. Sinek/Böcek/Haşerat

arı Arı, eşek arısı.

atgak Bağırsak kurdu.

bĩ Oğuz lehçesinde örümcek.

bög Örümcek.

böy Oğuzcada örümcek.

bürge Pire.

çađan Akrep.

çekürge Oğuzcada çekirge.

çümeli Çigil lehçesinde karınca.

karınça Karınca.

koñuz Domuzlan, osurgan böceği.

kökegün Göksinek ,etsineđi

kömiçe Sivrisinek.

köminçe Sivrisinek.

közkeni Ateş böceği.

kudgu-kudgu Karasinek.

kurt Kurt. (böcek)

küye Keçe vb. şeyleri yiyen güve.

muguzgak Argu lehçesinde, bal arısına benzer sinek.

örümçek Örümcek.

sakırku Kene, sakırğa.

sarıçga Çekirge.

siñek Yerleşik olanların dilinde sivrisinek göçebelerde ise karasinek

sirke Başta bulunan bit yumurtası.

sunzı Bir pire türü.

tarıg biti Buğdaya düşen küçük kurtçuklar.

üyez Oğuzcada sokucu sivrisinek, üvez.

zanbı Cırcır böceği.

1.1. Ev Hayvanları

çetük Oğuzcada kedi dişi kedi.

enük Köpeğin yavrusu.

ıt Köpek, it.

kewük müş Çigil lehçesinde erkek kedi.

müş Çigil lehçesinde dişi kedi.

ogul (Kedi, köpek vb. için) yavru.

1.2. Diğerleri

başgıl Baş beyazlaşmış (hayvan) [Dört ayaklılardan baş beyazlaşanlara başgıl yılki denir.]

başıl Tepesinde beyaz leke bulunan (hayvan).

borsmuk Kaba ete benzer küçük bir hayvan.

borsuk Oğuzlarda kaba ete benzer küçük bir hayvan.

bögrül Böğrü ak hayvan.

çoçuk Her şeyin yavrusu.

igiş Asi hayvan.

iktü Kesim için beslenen hayvan.

karı Yaşlı, herhangi bir şeyin yaşlısı; kesimlik hâle gelmiş hayvan. **kısır** Kısır hayvan.

kög yılki Sürü halinde yayılan hayvanlar.

kusgaç Siyah bir hayvancık. [İnsanı ısırır, Oğuzca.]

ög Orta yaşı geçmiş hayvan.

öküş yılki Huysuz ve inatçı hayvan.

sokar Boynuzu olmayan hayvan.

targıl Alaca; sırtında beyaz siyah, alacalı çizgiler bulunan (hayvan). **tok** Boynuzsuz, boynuzu olmayan (hayvan).

torlak Her hayvanın cıızı.

tuyaglıg Tırnaklı, toynaklı (hayvan)

tülek yılki Tüyü kışın dökülüp yazın çıkan hayvan türü.

ügür At, koyun, geyik, cariyе, bağirtlak kuşu ve deve gibi şeylerin sürüsü.

